

of communication skills and the level of the main factors that determine the success of the process of communicative competence diagnostics program should identify key indicators that characterize communicative competence: character logical features, especially the intelligence, the type of interpersonal relations, describing behavior in conflict situations and so on. Communicative competence affects the performance of professional activities is therefore necessary to consider the level of communicative competence as a professional at the stage of selecting candidates for the service, and to improve this quality in the professional psychological training. At the same time, it is necessary to focus on improving communication skills related to the process of interaction in the group.

Key words: *communicative competence, criminal police, police, social and psychological training.*

Стаття надійшла 29 травня 2014 року

УДК 159.9

Н. М. Семенів

ЕТНОСТЕРЕОТИПИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН У СТРУКТУРІ МІЖЕТНІЧНИХ ВЗАЄМИН

Розглянуто роль і значення етнічних стереотипів у структурі міжетнічних взаємин, особливості формування етнічних стереотипів – стереотипізації. Визначено актуальні напрями вивчення етнічних стереотипів у структурі міжетнічних відносин та у площині існування етнічної групи, охарактеризовано функції стереотипів, їх значення в практиці взаємодії етнічних груп. Установлено роль чинників суспільства на формування етностереотипів.

Ключові слова: *етнічні взаємини, етнічні стереотипи, міжетнічна напруга, вирішення конфліктів.*

Постановка проблеми. Вивчення і теоретичне осмислення етнонаціональної сфери України потребує всебічного підходу до неї, з'ясування усіх притаманних їй рис і властивостей, специфічних особливостей. Зрозуміло, що, з точки зору суспільної безпеки, найпильніша увага повинна бути приділена характеру взаємин насамперед між національними меншинами і титульною нацією, а також між меншинами.

Сучасне суспільство функціонує в епоху глобалізації і високих інформаційних технологій, які відкривають неабиякі можливості для розвитку і усієї світової спільноти, і окремих груп населення. Негативні наслідки розвитку сучасного суспільства можуть ускладнити вирішення низки актуальних проблем: зростання соціальної і культурної

дистанції, нерівномірність і нестабільність економічного розвитку, диспропорційність складу етнічних груп, маргіналізація і культурна уніфікація. До цього можна додати «емоційні катализатори», що посилюють цей процес, такі феномени, як етнофобії, ксенофобії, етноцентризм або шовінізм. Саме у цей період вивчення міжетнічних стосунків актуалізується проблема і для суспільства в цілому, і для окремих її індивідуумів. Вважаємо, що не лише для європейської і світової спільноти, але і для українського суспільства надзвичайно важливим є збереження стабільності в питаннях підтримки і зміцнення мирних інтеграційних процесів.

Стан дослідження. Із другої половини вісімдесятих, особливо в дев'яності роки, ХХ століття провідним предметом дослідження закордонної етноконфліктології стала проблема подолання соціальних конфліктів, їх урегулювання й вирішення. До таких робіт найперше входять праці Е. Азара, Дж. Александера, Ф. Дюкса, Дж. Коуклі, Б. Оліарі, Р. Макгаррі, М. Рабі, Л. Рангараджана, Дж. Річардсона, М. Росса, Дж. Ротмана, Дж. Рубіна, К. Руперсінгхе, Т. Саати, Дж. Толанда й ін. Отож, сучасні закордонні роботи з етноконфліктології мають насамперед прикладний характер, і етап її розвитку в 1990-ті роки можна означити як прикладний, або технологічний.

Вітчизняна етнічна конфліктологія сформувалася з декількох інтелектуальних потоків, що існували до кінця 1980-х рр. По-перше, це група істориків і етнографів, які тією чи іншою мірою вивчали етнічні конфлікти і напрацювали чималий обсяг емпіричних знань про етнічні, етнорасові і етноконфесійні конфлікти в різних країнах світу. Йдеться про роботи Ю. В. Бромлея, Е. А. Веселкіна, Л. М. Дробіжевої, І. І. Жигалова, В. І. Козлова, С. Я. Козлова, А. П. Корольової, М. Е. Крамарової, Е. М. Логінової, С. В. Михайлова, Ю. С. Оганисяна, М. І. Семиряги, В. А. Тишкова, С. А. Токарева, Н. Н. Чебоксарова й ін.

По-друге, це численний контингент фахівців у сфері національних відносин радянського періоду, які вивчали етнічні конфлікти відповідно до різкого наростання етнічної напруженості й актуалізації багатьох раніше латентних етнічних конфліктів у нашій країні. У цьому контексті необхідно насамперед назвати імена Г. Агаєва, Ю. В. Арутюняна, Е. А. Баграмова, Т. Ю. Бурмистрової, М. Н. Губоголо, Ю. Д. Дешерієва, В. Ф. Губіна, М. С. Джунусова, М. І. Ісаєва, К. Х. Ханазарова й інших.

Чимало радянських учених у межах «ідеологічної ніші» намагалися виявити й проаналізувати суперечності в національно-етнічному житті Радянського Союзу, розробляли пропозиції із поліпшення клімату міжнаціональних відносин у країні, добре знали закордонні

дослідження у сфері етнічної й етнорасової конфліктології. Наукові роботи цієї групи вчених були ідеологізовані, однак було б неправильно заперечувати наявність у них позитивного змісту.

Представники психологічного наукового співтовариства включали в об'єкт своїх досліджень психологію національних відносин, і якщо ще не мали змоги вивчати психологію реальних етнічних конфліктів у нашій країні, то, принаймні, виявляли й описували суперечливі механізми психології міжгрупових, зокрема міжетнічних, відносин. У цьому аспекті треба насамперед виокремити роботи В. С. Агєєва, Г. М. Андрєєвої, І. С. Кона, С. К. Рощина, Г. У. Солдатової, В. А. Сосніна, П. Н. Шихірева, А. К. Уледова й ін. У пострадянський період чимало із представників психологічного знання в етнології зробили значний внесок у розвиток етнічної конфліктології, у дослідження динаміки етнічних конфліктів, розроблення заходів зі зниження етноконфліктної напруги й постконфліктної реабілітації.

Низка етнопсихологічних робіт щодо особливостей розвитку міжетнічних взаємин була створена російськими науковцями упродовж 90-х років. Це праці Ю. П. Платонова, Л. Г. Почєбут (1993), А. О. Бороноєва, В. Н. Павленко (1994), Е. А. Саракуєва, В. С. Крисько (1996), Н. М. Лебедевої (1997), Т. Г. Стефаненко (1999).

Урегулювання етнічних конфліктів є сферою наукових інтересів багатьох дослідників (J. Lukens, 1979; K. O'Sullivan, 1994; G. C. Williams, 1992; C. Zullo, 1999; C. Moore, 2003; B. Schmelzle, 2006; M. Lerma, 2006; J. Coakley, 2009 та ін.). B. Schmelzle вважає, що сфера сучасних практичних досліджень повинна бути зосереджена на проблемі управління етнічним конфліктом, на організаційних процесах проведення міжетнічного і крос-культурного діалогу та її вивченні (Schmelzle, 2006).

Мета статті – визначити ступінь розробленості поняття етнічного стереотипу в міжетнічних взаєминах, форми їх вивчення в наукових етноконфліктологічних розробках, проаналізувати основні методи впливу на формування етнічних стереотипів на міжособистісному рівні та ступінь їх розробки у сучасних психологічних дослідженнях міжетнічних взаємин.

Виклад основних положень. Термін «стереотип» виник у XVIII ст. У психологію був уведений 1922 р. американським публіцистом У. Ліппманом: «Стереотип – це прийнятий в історичній спільності зразок сприйняття, фільтрації, інтерпретації інформації при розпізнаванні і впізнаванні навколишнього світу, заснованого на попередньому соціальному досвіді» (Ліппман, 2004). Поняття «стереотип» було вивчено і доповнено в численних дослідженнях (Т. Шибутані, 1969;

Д. Майєрс, 2004; Д. Мацумото, 2002; R. Barker, 2003; А. А. Налчаджян, 2004; Ю. Семендяєва, 1985 та ін.).

С. Macrae, С. Stangor, М. Hewstone зазначають, що основним засобом передачі стереотипів є мова, яка виконує такі функції: передача стереотипу; когнітивна організація стереотипу; підтримка стереотипу, оскільки мова часто застосовується для підтвердження стереотипів; вираз ідентичності, комунікації в групі породжують активацію соціолінгвістичних стереотипів, які можуть впливати на самовираження співрозмовників, що належать до цієї групи (Macrae, Stangor, Hewstone, 1996).

Наукова тенденція вивчення етнічних стереотипів відображена і у вітчизняній, і в зарубіжній науках. Розглянемо теоретичні підходи та дослідницькі роботи, предметом яких є розуміння етнічних стереотипів, процес їх формування, основні функції, структура, класифікація і т. д., прийняті в наукових школах.

Упродовж тривалого часу головним інтересом соціальних психологів були етнічні стереотипи, упередження, забобони, які виявлялися в міжгрупових відносинах. Розчинаючи із дослідження етнічних стереотипів (Katz, Braly, 1933), процес стереотипізації продовжує привертати увагу S. Khan (Khan, 2008), J. Hilton і W. von Hippel (Hilton, von Hippel, 1996), М. Karlins, Т. Coffinan, G. Walters (Karlins, Coffman, Walters, 1969), С. Steele, J. Aronson (Steele, Aronson, 1995), М. Shih, Т. Pittinsky, N. Ambady (Shih, Pittinsky, Ambady, 1999), Д. Мацумото (Мацумото, 2002) та інших дослідників. Проблеми процесу стереотипізації, основних функцій, видів стереотипів порушені в роботі J. Hilton і W. von Hippel, (Hilton, von Hippel, 1996), в якій автори поновому розглядають етнічні стереотипи. Співвіднесення понять успіху і процесу стереотипізації вивчали S. Sue і Н. Kitano (Sue, Kitano, 1973). М. Hogg і J. Turner досліджували процес самостереотипізації (self-stereotyping) як ефект, що виникає в міжгруповій поведінці і супроводжується соціальною категоризацією членів цієї групи (Hogg, Turner, 1987). Основна увага приділялася прогнозуванню очікуваних відносин між групами (Jackson, Hodge, Gerard, Ingram, 1996).

Формування взаємних уявлень, образів і стереотипів між американцями і японцями з'ясовано у дослідженнях М. Kurokawa («азіатсько-американський» стереотип, Kurokawa, 1971); гендерний аспект формування етнічних стереотипів розглядається в роботі S. Spencer і С. Steele (Spencer, Steele, 1999); процес емпіричного вивчення етнічних стереотипів висвітлили С. Steele і J. Aronson як «беззахисність стереотипу» (Steele, Aronson, 1995); на амбівалентність стереотипів також вказує Д. Мацумото (Мацумото, 2002).

Г. В. Єлізарова (Єлізарова, 2004), вивчаючи етнічні стереотипи, доводить, що етнічні стереотипи можуть варіюватися в межах шести параметрів: складність, однозначність, конкретність, обґрунтованість, позитивність-негативність, порівняність. Т. Г. Стефаненко припускає, що в основі етнічних стереотипів можуть бути упередження, що сформувалися на основі обмеженої інформації про окремих представників тієї чи іншої народності, етнічної групи і т. д. (Стефаненко, 2002). Під етнічним стереотипом розуміється порівняно стійкий у свідомості, емоційно спрямований образ етнічної групи або її представників.

Структура етнічного стереотипу утворює систему відносин, яка відображає різноманітні типи соціальних зв'язків у суспільстві. Згідно з думкою S. Khan, для розуміння структури та змісту етнічних стереотипів необхідно зважати на такі процеси, як стереотипна згода або стереотипна реакція на загрозу членів певної групи (Khan, 2008). J. Hilton і W. von Hippel виділяють основні складові, що є основою етнічних стереотипів, вірізняючи серед них вірування, характерні риси та поведінкові особливості представників певної етнічної групи (Hilton, von Hippel, 1996).

Вивчення і вимірювання когнітивного, афективного і поведінкового компонентів етнічних стереотипів стало предметом уваги таких дослідників, як L. Jackson, C. Hodge, D. Gerard, J. Ingram та ін. A. Edwards виокремив чотири характеристики етнічних стереотипів, називаючи їх «вимірами»: а) зміст – приписувані соціальній або етнічній групі риси, при цьому частота їх вживання не має значення. Порівняно з пізнавальним (когнітивним) блоком стереотипів визначена однаковість (тотожність) – якою мірою різні індивіди згодні один із одним у тому, що така група справді володіє такими рисами, які їй приписують; б) спрямованість – позитивно чи негативно сприймається об'єкт стереотипу, чи може бути введена безпосередньо зі змісту стереотипу; в) інтенсивність – ступінь упередженості щодо етнічної групи (Edwards, 1940).

Ці характеристики взаємопов'язані, утворюють низку зв'язків: 1) тотожність-спрямованість: якщо група «В» має різко негативну думку про групу «А» і «Б», то це не означає, що цим двом групам властиві одні й ті ж якості; 2) тотожність-інтенсивність: люди, що мають більш сильне упередження до цієї етнічної групи, приписують цій групі більш стереотипні якості (вище рівень однаковості); 3) зміст-спрямованість: якщо дві групи дають відповіді різної спрямованості, одночасно проявляючи однакову тотожність і інтенсивність, то слід очікувати, що в їхніх відповідях повинні бути якісні відмінності. Однак ця гіпотеза була підтверджена лише частково (Edwards, 1940).

Процес утворення стереотипів – стерео типізація – вперше досліджений G. Allport. На його думку, процес стереотипізації охоплює такі етапи: сприйняття об’єкта або отримання про нього інформації; формування образу предмета (виникнення уявлення, думки та оціночних суджень про нього); узагальнення та поширення приватних випадків на всю групу предметів; закріплення цих результатів у пам’яті (Allport, 1935). На процес формування етнічних стереотипів можуть впливати «механізми умовного і оперантного обумовлювання» (терміни, які застосовував Скіннер). R. Bigler, L. Liben досліджували процес формування етнічних стереотипів, вивчаючи здатність дітей категоризувати соціальні стимули і запам’ятовувати стереотипну і антистереотипну інформацію. Результати довели, що стереотипну інформацію діти запам’ятовують краще із запам’ятовуванням соціальних рис щодо соціальних відносин. Окрім того, діти, які підтримали більшу кількість стереотипів, і ті, які не змогли категоризувати стимули за групами, гірше запам’ятовували антистереотипну інформацію (Bigler, Liben, 1993).

В іншому дослідженні афроамериканські діти п’яти-семи років продемонстрували краще запам’ятовування стереотипної інформації, пов’язаної з кольором шкіри, ніж антистереотипної, хоча цей результат варіювався залежно від того, як вони оцінювали свій колір шкіри і наскільки погоджувалися з негативними стереотипами про афроамериканця (Averhart, Bigler, 1997). M. Killen, J. Smetana намагаються пояснити отримані результати і стверджують, що є кілька теорій про те, як діти засвоюють етнічні стереотипи. Однак, як зазначають учені, вплив медіа-засобів на процес формування та підтримки етнічних стереотипів не слід недооцінювати (Killen, Smetana, 2005).

M. Augoustinos і D. L. Rosewarne доповнюють зазначене тим, що тільки з віком діти стають більш здатними розмежовувати соціальні стереотипи і власні переконання. 5–6-річні діти не здатні на це. У віці 8–9 років діти, які знали про негативні стереотипи «чужинців», змогли розмежувати свої переконання, коли була така можливість. Однак, як аргументують автори, єдиної теорії про те, як здійснюється така зміна у світогляді дітей, немає, тому окреслений феномен досі вивчають (Augoustinos, Rosewarne, 2001).

S. Khan, приділяючи основну увагу процесу формування етнічних стереотипів, вважає, що необхідно розрізняти, з одного боку, процес формування етнічних автостереотипів як уявлень про свою етнічну групу, а з іншого, – процес формування етнічних гетеростереотипів. На процес формування значно впливають такі складові: почуття власної гідності, самооцінка, наші уявлення про те, що думаємо про себе,

і те, як нас сприймають інші, значущість для нас тієї групи, до якої належимо, і з ким себе асоціюємо. Почуття власної гідності часто розглядається як наявність двох компонентів: особисте і колективне. У тому випадку, коли орієнтуємося винятково на негативні стереотипи в описі іншої етнічної групи, ми завищуємо почуття особистої гідності, вважаючи, що робимо свій внесок у формування позитивного колективного почуття гідності. Наприклад, як обґрунтовує S. Khan, «якщо я використовую негативні стереотипи, щоб описати етнічну групу, відмінну від власної, то маю на увазі, що члени моєї етнічної групи володіють більш сприятливими якостями і сприймаються мною соціально прийнятними, ніж члени іншої групи. Думаючи сприятливо про мою групу, я краще сприймаю себе, що в результаті підвищує почуття власної гідності» (Khan, 2008).

У роботах зарубіжних і вітчизняних дослідників, йдеться про одну з головних функцій етнічних стереотипів – пізнавальну. Н. Zastrow зазначає, що етнічні стереотипи властиві людині не випадково, тому що вони необхідні для здійснення процесу мислення. У стереотипних категоріях узагальнюються схожі між собою речі, завдяки чому люди можуть вивчати різні явища і спілкуватися, висловлюючи судження про них (Zastrow, 2010).

А. Greenwald і М. Banaji звертають увагу на зв'язок між етнічними стереотипами та соціальними відносинами, поділяючи їх на свідомі й несвідомі. Несвідомі соціальні відносини визначаються вченими як інтроспективно непізнані (неточні) сліди минулого досвіду, які поділяються на сприятливі чи несприятливі почуття, думки або дії до певних соціальних об'єктів (Greenwald, Banaji, 1995). Н. Tajfel розглядає перелічені функції стереотипу на двох рівнях: індивідуальному та соціальному.

На індивідуальному рівні представлені когнітивна і ціннісно-захисна функції. На соціальному – ідеологічна (формування та збереження групової ідеології, яка пояснюватиме і приписуватиме поведінку групи) та ідентифікуюча (створення і збереження позитивного «Міобразу») функції (Tajfel, 1982).

Нині проблемним питанням є неточність, некоректність або негативна спрямованість стереотипів. Дж. Беррі зауважує, що «соціально бажані» аспекти створення стереотипів «існують в ситуаціях, де міжгрупові стереотипи відображають взаємну привабливість, навіть якщо представники кожної групи зберігають через стереотипи свою власну етнічну самобутність. Цю ситуацію ми ідентифікували раніше як інтеграційний тип відносин в плюралістичних суспільствах» (Беррі, 2007).

З моменту введення в науковий обіг терміна «стереотип» і перших емпіричних досліджень, пов'язаних з іменами D. Katz, K. Braly (Katz, Braly, 1933), інтерес до вивчення цього явища не зменшується. Стереотипи здійснюють на людей і позитивний, і негативний вплив.

Проблема процесу стереотипізації, основні функції, види стереотипів відображені в роботі J. Hilton і W. von Hippel. M. Hogg і J. Turner вивчали процес «самостереотипізації» (*self-stereotyping*) як ефект, що виникає в міжгруповій поведінці, що супроводжується соціальною категоризацією членів такої групи (Hogg, Turner, 1987). Трикомпонентну структуру етнічних стереотипів у вигляді знань, афектів і поведінки вивчали L. Jackson, C. Hodge, D. Gerard, J. Ingram та ін. Основна увага була приділена прогнозуванню очікуваних відносини між групами (Jackson, Hodge, Gerard, Ingram, 1996).

Формування взаємних уявлень, образів, стереотипів в американському суспільстві було в центрі уваги M. Kurokawa. На його думку, у змісті етнічних стереотипів відображаються соціальні та політичні зміни в суспільстві. У дослідженні M. Kurokawa, присвяченому вивченню стереотипу «азіатських американців», вивчено стереотипи китайців і японців, які приїхали і проживають у США, що вступили в економічне змагання (конкуренцію) з групою більшості.

P. Devine і A. Elliot зазначають, що стереотип вихідців з Азії зазнав значних змін і розпочав охоплювати позитивні і негативні характеристики. Зауважимо, що люди більше і краще інформовані про негативні стереотипи, які характеризують інші етнічні групи (Devine, Elliot, 1995).

Нині, особливо в Сполучених Штатах Америки, активно здійснюються різні дослідження етнічних стереотипів. Так, наприклад, L. Guofang, H. Gulbahar опублікували книгу «Сторонні у вищій школі» («Strangers» of the Academy: Asian Women Scholars in Higher Education», 2006). Учені розглядають життя і працю азійських жінок в освітній системі США. Стереотипи, пов'язані з цією етнічною групою, негативно впливають на їхню наукову діяльність, перешкоджаючи їм реалізовувати свої можливості. Неабияку увагу було приділено стратегіям і прийомам, за допомогою яких представникам цієї етнічної групи вдається виживати в середовищі, повному стереотипів, негативних щодо них (Guofang, Gulbahar, 2006).

Останніми роками здійснено чимало досліджень ролі і значення впливу ЗМІ, особливо телебачення, на формування етнічних стереотипів. B. Greenberg, J. Brand здійснили контент-аналіз, який довів, що в результаті впливу ЗМІ спостерігається стійке неадекватне і спотворене

уявлення про етнічні меншини (Greenberg, Brand, 1993). В. McNair, приділяючи особливу увагу ЗМІ у формуванні або порушенні міжетнічних комунікацій, пропонує п'ять основних функцій, якими повинні, на його думку, володіти сучасні ЗМІ, для забезпечення «ідеального» демократичного суспільства.

По-перше, вони повинні повідомляти про те, що відбувається. По-друге, навчати населення тому, як розуміти і інтерпретувати факти. По-третє, забезпечити «платформу» (умови, місце) для можливості вираження інакомислення. По-четверте, надати «розголос» рішенням урядових і політичних інститутів влади. І п'ята функція – слугувати засобом для захисту різних політичних точок зору (McNair, 1999). Отже, як вважає S. Melone, у ЗМІ є великий потенціал перетворення інформації, створення умов для отримання точної та конструктивної інформації, протидіючи неправильним, неточним, помилковим сприйняттям (Melone, 1998).

J. Greenberg, T. Pyszczynski продовжили вивчення окресленої теми, здійснивши дослідження на тему впливу расистських і негативно спрямованих компрометуючих висловлювань щодо етнічних меншин. Так, негативне висловлювання ЗМІ активувало негативні думки і спричинило негативну оцінку глядачів (Greenberg, Pyszczynski, 1985).

Висновки. Міжетнічні відносини визначаються наявністю або відсутністю етнічних конфліктів, які висвітлюють усі аспекти відносин між різними етнічними групами. Поняття «етнічний конфлікт» розуміється в широкому значенні як конкуренція між групами – від реальної боротьби за володіння обмеженими ресурсами до соціальної конкуренції.

Предметом вивчення зарубіжних і вітчизняних учених є психологічні механізми, що лежать в основі формування етнічних стереотипів, їх змістовні, структурні та динамічні складові, особливості. В умовах сучасного суспільства необхідні додаткові соціально-психологічні дослідження, спрямовані на вивчення «білих плям» у психології.

Перспективним і актуальним напрямом є вивчення міжетнічних відносин як «соціального капіталу» етнічної групи, заснованого на внутрішніх і зовнішніх зв'язках членів такої групи. У вивченні міжетнічних відносин як галузі наукового знання порстежується розрив між теоретичним описом міжетнічних відносин і їх прикладним практичним вирішенням.

Подальші напрями досліджень передбачають вивчення, систематизацію та аналіз соціопсихологічних причин, умов перебігу, особливостей та психологічних наслідків міжнаціональних конфліктів,

що виникали в Україні та світі упродовж останніх століть. Створена на основі фактичного матеріалу, цілісна модель міжетнічного конфлікту, яка описує формування, розвитку та загострення міжетнічного конфлікту, дасть змогу в подальших дослідженнях стати фактичним матеріалом у формуванні теоретичних основ психологічних засобів попередження та врегулювання міжетнічних конфліктів.

-
1. Коростелина К. В. Социальная идентичность и конфликт / К. В. Коростелина. – Симферополь, 2003. – 359 с.
  2. Коваль О. А. Міжетнічні конфлікти у контексті національної безпеки України: теоретичні аспекти / О. А. Коваль // Стратегічна панорама. – 2000. – № 3–4.
  3. Іжинін І. Етнічний конфлікт і проблеми втручання / І. Іжинін // Вісник Львівського університету, 2001. – Вип. 4. – С. 16–23.
  4. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология / Т. Г. Стефаненко. – М.: Институт психологии РАН, 1999. – 320 с.
  5. Солдатова Г. У. Психология межэтнической напряженности / Г. У. Солдатова. – М.: Смысл, 1998. – 389 с.
  6. Гнатенко П. И. Идентичность: философский и психологический анализ / П. И. Гнатенко, В. Н. Павленко. – К., 1999. – 465 с.
  7. Этничность и этническое насилие: противостояние теоретических парадигм // Социологический журнал. – 2003. – № 3. – С. 118–121.
  8. Brown Michael E. Nationalism and Ethnic Conflict / Brown Michael E., Owen R., Cote Jr., Sean M. Lynn-Jones. – Revised Edition: An International Security Reader. – Cambridge, Mass.: MIT Press. – September, 2001.
  9. Foa U. G. Societal structures of the mind. Springfield, 1974. Folberg and Taylor, Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflict without Litigation, Jossey / U. G. Foa, E. B. Foa. – Bass, San Francisco. – 1984. – 179 p.
  10. Goffman E. Stigma: Notes on the management of spoiled identity / E. Goffman. – N. Y., 1963. – 340 p.
  11. Hazan C. Romantic love conceptualized as an attachment process / C. Hazan, P. R. Shaver // Journal of Personality and Social Psychology. – 1987. – Vol. 52. – P. 511–524.
  12. Kelley H. H. Interpersonal Relations. A Theory of independence / H. H. Kelley, G. W. Thibaut. – N. Y., 1978. – 177 p.
  13. Noiriel G. État, nation et immigration. Vers une histoire du pouvoir / G. Noiriel. – Paris: Belin, 2001. – 400 p.
  14. Sjeff Ederveen. Destination Europe. Immigration and Integration in the European Union / Sjeff Ederveen, Paul Dekker, Albert van der Horst. – Amsterdam, 2000. – 270 p.
  15. William T. Johnsen Pandora's Box Reopened: Ethnic Conflict in Europe and Its Implications / T. William // Strategic Studies. – December, 1999. – 250 p.

Семенов Н. М. Этностереотипы как психологический феномен в структуре межэтнических отношений

Рассмотрены роль и значение этнических стереотипов в структуре межэтнических отношений, особенности процесса формирования этнических стереотипов – стереотипизации. Определены актуальные направления изучения этнических стереотипов в структуре межэтнических отношений, охарактеризованы функции стереотипов, их значение в практике взаимодействия этнических групп. Установлена роль факторов общества на формирование этностереотипов.

Ключевые слова: этнические отношения, этнические стереотипы, межэтническое напряжение, разрешение конфликтов.

Semeniv N. M. Ethnic stereotypes as a psychological phenomenon in the structure of inter-ethnic relations

The article defines the concept of modern methods of resolving ethnic conflicts at the level of interpersonal communication, their application in practice of the study of inter-ethnic relations.

The object of study of both foreign and domestic scientists are psychological mechanisms that underlie the formation of ethnic stereotypes, their content, structural and dynamic components, features. In today's society need additional social psychological research to study the « gaps » that remain in this field of psychology, leaving tremendous opportunity for scientists searching creative discovery

The perspective and the actual direction of the study of ethnic relations in the plane of existence of ethnic groups, based on internal and external relations of the members of the group.

The structure of ethnic stereotype is a system of relations that reflect different types of social relations in society. The characteristic gap between the theoretical description of inter-ethnic relations and their practical solutions applied in the study of ethnic relations as a field of scientific knowledge.

Indicated that the process of settlement of ethnic conflicts implies the use of a complex variety of techniques, with one of the most common and effective technique is negotiable.

Established that the modern study of interethnic relations mainly focused on the study of contemporary organizations, including issues such as the integration of organizational processes in ethnic dynamics, using ethnic capabilities, organizational culture, social roles and functions.

Established that ethnically heterogeneous Ukrainian society has potentially dangerous elements of relationships between different ethnic communities. Early prediction conflicts situations and develop a model of the emergence and spread conflict will effectively prevent the crisis state of interethnic relations with dangerous consequences.

Key words: ethnic mutual relations, ethnic stereotypes, ethnic tension, decision of conflicts.

Стаття надійшла 10 червня 2014 року